

Κώστα Σταμάτη,
Αστική Κοινωνία, Δικαιοσύνη και Κοινωνική Κριτική,
εκδ. Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα, 1995, σσ. 260

Η μελέτη αυτή αναζητεί τις προϋποθέσεις μιας θεωρίας δικαιοσύνης στην κριτική της πολιτικής οικονομίας. Σε αντίθεση προς θετικιστικές ή ιστορικές παρερμηνείες του μαρξικού έργου, η μελέτη ανασυγκροτεί το κανονιστικό υπόβαθρο της κριτικής της αστικής κοινωνίας. Στις αστικές κοινωνίες διεκδικούν ισχύ αιτήματα ίσης ελευθερίας και αξιοπρέπειας. Όμως η έμπρακτη ικανοποίησή τους παρακωλύεται από τις δομές ανισότητας, εκμετάλλευσης, αλλοτριώσης και κατεξουσιασμού. Οι δομές αυτές καταδικάζουν τη μεγάλη πλειοψηφία λαών και ανθρώπων σε περιορισμένη απόλαυση ουσιαστικής ελευθερίας, πάνω σε ένα στενόχωρο πλέον πλανήτη, βαθιά διαταραγμένης οικολογικής ισορροπίας.

Η κατάσταση αυτή μπορεί να γίνει αντιληπτή με μια διαλεκτική και συνάμα περιεκτική (= «υλιστική») θεώρηση αδικίας/δικαιοσύνης. Παρόμοια θεώρηση συλλαμβάνει την ανισωτική πρόσβαση των ανθρώπων στους όρους της κοινωνικής αναπαραγωγής που προβάλλει το χειραφετητικό αίτημα της άρσης της. Έτσι, η μονογραφία αυτή αποπειράται να αρθρώσει α) μια κριτική θεωρία της θεσμοποιημένης ελευθερίας στον ιστορικό ορίζοντα της νεωτερικότητας, β) μια κριτική της εκμετάλλευσης στην κεφαλαιοκρατική οργάνωση της κοινωνικής ζωής και γ) αρχές δικαιοσύνης μιας χειραφετημένης κοινωνίας.

Διαφορετικά από άλλες θεωρίες δικαιοσύνης (ιδίως των J. Rawls, R. Nozick), η κριτική θεωρία δικαιοσύνης κρίνει ότι τα πλαίσια δικαιωμάτων και ελευθεριών συγκροτούνται ιστορικά. Η κανονιστικότητα (normativité) της ίσης ελευθερίας επιτάσσει κάθε άτομο να απολαμβάνει εξίσου με κάθε άλλο ένα κατά το δυνατόν πληρέστερα αναπτυσσόμενο πλέγμα βασικών ελευθεριών. Ωστόσο η κανονιστικότητα της κυριαρχίας επικυρώνει την ατομική ιδιοκτη-

σία πάνω στους αναγκαίους πόρους της κοινωνικής ζωής, παγιώνοντας σχέσεις εκμετάλλευσης και υποταγής. Η ιδέα της δίκαιης ιδιοποίησης του προϊόντος της κοινωνικής εργασίας από εργαζόμενους και ανέργους είναι ρυθμιστική ιδέα που ενεργοποιείται εκάστοτε σε ιστορική αναφορά με τη διατήρηση της κοινωνικής ουσίας της συλλογικής συνύπαρξης.